

Fig. 1. Ydre set fra nord. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The exterior seen from the north.*

NØRRE BJERT KIRKE

BRUSK HERRED

Ønsket om at opføre en kirke i Nørre Bjert opstod o. 1880, men udsprang af samme problematik, sognekirken i Eltang havde kæmpet med siden 1600-tallet (s. 4333). Eltang Sogn var meget stort, og befolkningen i de søndre dele, Strandhuse og Nørre Bjert, havde op til 7 km til kirken. Samtidig var kirken ikke tilstrækkelig stor til at huse hele menigheden (jf. s. 4362). Følgelig henvendte en gruppe af borgere fra Strandhuse og Nørre Bjert sig 18. dec. 1880 til Kultusministeriet med ønske om, både at Eltang og Sdr. Vilstrup blev opsplittet i to selvstændige sogne, og at en ny kirke blev bygget i Nørre Bjert.¹ Bygningen skulle delvist finansieres ved frivillige bidrag, blandt andet blev grunden, kirken er bygget på, skænket af gårdejer Johansen.² Imidlertid var forhandlingerne om både sogneforhold og kirkens placering komplicerede, og først 14. juni 1889 var projektet så langt, at grundstenen kunne lægges. 17. november samme år blev kirken indviet.³

Nørre Bjert voksede ret betydeligt i årene efter kirkens opførelse, og allerede i 1890'erne begyndte man at overveje, om Nørre Bjert kunne udskilles som selv-

stændigt sogn.⁴ Efter dannelsen af et menighedsråd for Nørre Bjert Kirke udtalte dette 1904 ønske om at blive udskilt som selvstændigt sogn,⁵ men resultatet blev i første omgang, at det 1. jan. 1913 fik status af kirkedistrikt.⁶ Først 14. juni 1924 blev Nørre Bjert endelig udskilt som selvstændigt sogn.⁷

Kirken blev opført i landsbyens nordlige udkant på nordsiden af Nørre Bjertvej og mestendels omgivet af marker. Som følge af den hastige befolkningstilvækst i det tidlige 1900-tal opstod bebyggelse langs landevejen på begge sider af kirken. Et stort parcelhusområde er opført nordvest for kirken, der således nu har en ganske central placering i landsbyen. I forhold til sognet ligger kirken ret nordligt. Det skyldes dels, at landsbyen på opførelsestidspunktet havde højere status og bedre økonomi end Strandhuse ved fjorden, dels strategiske hensyn over for det store Sdr. Vilstrup-

Eltang sogn og dets to middelalderkirkers ve og vel.⁸ Sognets befolkningsudvikling har efter 1950 imidlertid primært fundet sted i sognets søndre del mod Kolding Fjord.

Kirkegården er udvidet mod øst 1912⁹ samt 1936,¹⁰ men først og fremmest ved tilføjelsen af et større areal mod nord 2000-01.¹¹ Ved hovedindgangen i det sydvestlige hjørne er anlagt en oval plæne omkranset af lav hæk; på plænen er plantet hængepil. Den *hegnes* af klippet, stedsegrøn hæk, dog er den nordlige kirkegårdsudvidelse nu omkranset på tre sider af ligkapel samt menighedshus (vest), kirkekontor (nord) og bebyggelse (øst), sådan at plænerne på denne del af kirkegården har en park- eller havelignende karakter. Da kirkegården blev udvidet 1912 anskaffedes tjørn til at plante hæk;¹² den ældre del af kirkegården har formentlig ligeledes været heget af tjørn.

Indgange. Hovedindgangen er opført ud mod en lille, trekantet plads ved hjørnet af Nørre Bjertvej og Sletteskovvej. Den består af en dobbeltfløjet

køreport samt en enkeltfløjet fodgængerindgang, begge med dekorativt smedede gitterlåger hængt i murede piller med trekantgavl dækket af røde teglsten. En fodgængerindgang med tilsvarende låge hængt i slanke jernpiller er etableret i det søndre hegn og leder ud til Nørre Bjertvej. Endvidere er der åbninger i hækken mod nordvest, der forbinder kirkegård og menighedshus.

Bygninger. Mod Sletteskovvej er 1992 bygget et menighedshus med tilstødende ligkapel (Tegnestuen Mejeriet, Kolding).¹³ Det er et grundmuret, hvidmalet hus med rødt tegltag. I foyeren er om døren til garderoben opsat et kunstværk udført 1992 i søgrøn mosaik af Bettina Elle og skænket af Lisbeth Petersens Fond. Nord for denne bygning er en materialgård opført 1997 af træ.¹⁴ Kirkekontoret er opført o. 2008 nord for kirkegården. Det er tegnet af Lauridsen & Lundehøj, Fredericia og opført af samme materialer som sognehuset.

Længe før kirken blev bygget, etableredes en rytterskole o. 1721 i landsbyen. Den ligger ca.

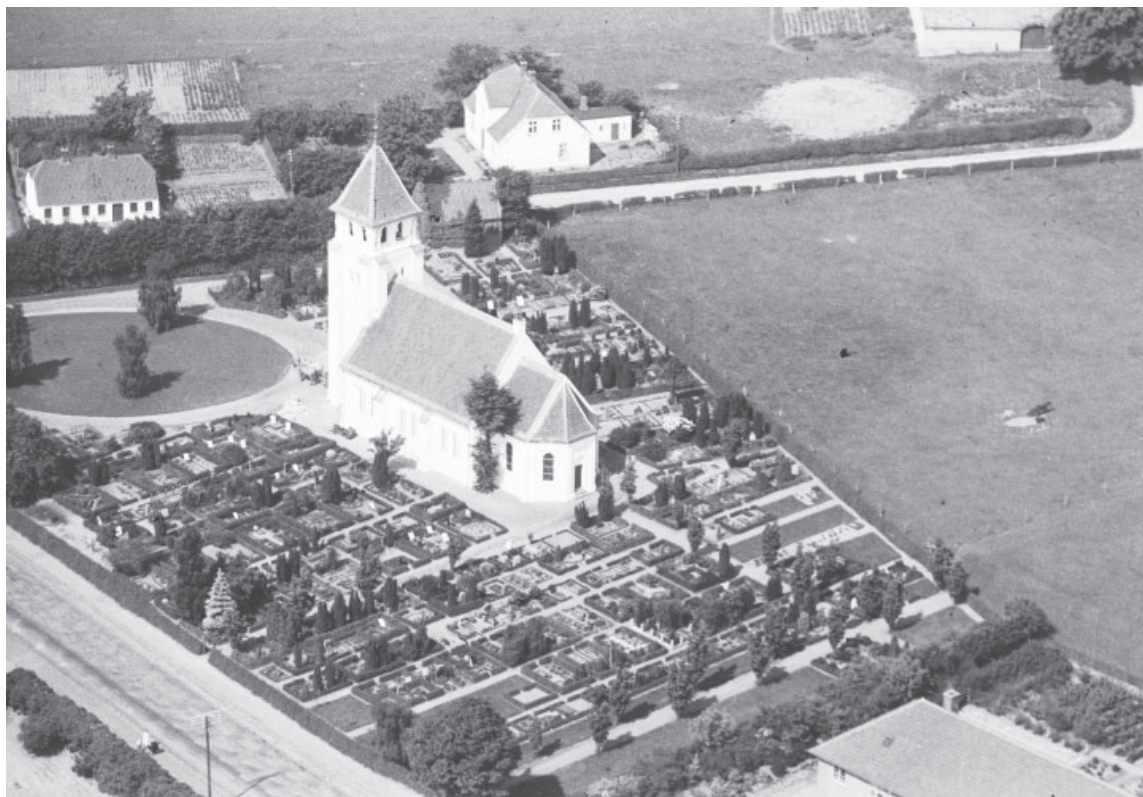

Fig. 2. Luftfotografi af kirken set fra øst. Foto Sylvest Jensen 1947. I KB. – Aerial photo of the church seen from the east.

Fig. 3. Ydre set fra sydøst. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The exterior seen from the southeast.*

300 m syd for kirken på Rytterskolevej 24, men er allerede før 1950 ombygget til ukendelighed.¹⁵

†*Bygninger.* Et ligkapel blev opført 1929–30 mod Sletteskovvej (jf. fig. 2).¹⁶ Det var grundmuret

med trappegavl og rektangulær dør med rundbuet tympanon.¹⁷ 1985 ønskedes det erstattet af et ‘kapel og konfirmandmødelokale’,¹³ hvilket blev startskuddet til opførelsen af det nuværende bygningskompleks. Nedrevet 1992.

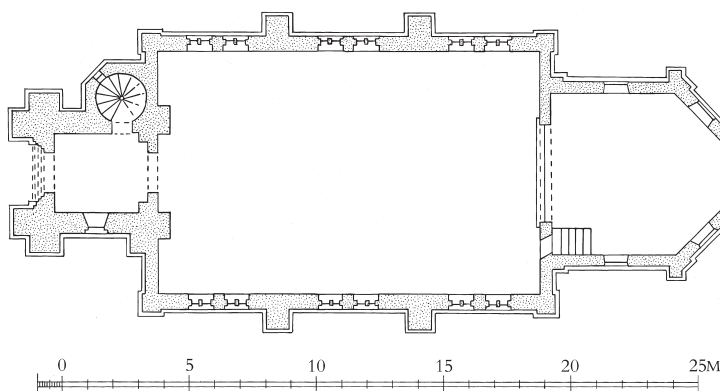

Fig. 4. Plan. 1:300. Målt af Birch & Svenning 1994, suppleret af Anders C. Christensen og tegnet af Freerk Oldenburger 2023. Signaturforklaring s. 9. – *Plan. Key on p. 17.*

Fig. 5. Ydre set fra sydvest. Ældre foto før 1942, i NM.
– The exterior seen from the southwest.

BYGNING

Nørre Bjert Kirke, der er indviet 17. november 1889, er opført efter tegning af arkitekt Johan Christian Fussing, Kolding, der i samme periode opførte kirkerne i Jordrup, Grene og Verst (*DK Ribe* 2447, 2271 og 2365). I modsætning til disse, der alle opførtes efter nedrivningen af en middelalderlig forgænger, var der i Nørre Bjert tale om et nybyggeri på en til lejligheden udvalgt kirkeplads, hvis placering som nævnt i indledningen først var kommet i stand efter svære og langstrakte forhandlinger.

Bygningens nuværende udseende er imidlertid resultatet af en gennemgribende restaurering 1942 udført efter projekt af den produktive kirkearkitekt Harald Lønborg-Jensen. Ombygning-

gen, der grundlæggende er holdt i samme, historiserende stil som den oprindelige bygning, og som i al væsentlighed berørte kirkens ydre, resulterede i, at fremtoningen på trods af bibeholdelsen af grundplanen samt døre og vinduer blev helt forandret.

Før 1942 fremstod kirken således som en tidstypisk, nyromansk bygning i blank mur; den bestod – og består stadig – af et kor med tresidet østafslutning samt skib og vesttårn, sidstnævnte med våbenhus indrettet i underetagen. Et trappehus til tårnets øvre etager blev placeret på nordsiden, i hjørnet mellem skib og tårn (fig. 6).

Bygningen opførtes i røde mursten med skifer-tag, hvilket i al væsentlighed svarede til arkitektens øvrige kirker (fig. 5). Facaderne var faginddelt af hjørne- og murlisener og øverst forbundet af rundbuefriser på aftrappede konsoller; friserne var stigende på trekantgavlene. Over sokkelen strakte sig en sålbænkgesims, og i murfelterne var i niveau med vinduesstikkernes vederlag et gennemgående savskifte. En præstedør i korets østmur er retkantet i rundbuet spejl ligesom hovedindgangen, den mangefalsede vestportal, hvor et sandstenstympanon med indskrift er udført af billedhugger E. F. Nielsen 1892, der dette år modtog betaling for indhugning og forgyldning: »Mit Hus skal kaldes/ et Bedehus/ for alle Folk/ Esaias 56,7/ Anno 1889«. ¹¹ Oprindeligt var der i koret kun vinduer i nord- og sydfacaden, rundbuede som skibets dobbelte vinduer.

I det indre, der kun i ringe grad blev forandret ved ombygningen, forbindes kor og skib af en rundbuet korbue, mens korets gulv er hævet to trin over skibets. Bræddeloftet hviler på et bjælkelag med små, centrerede hængesknapper af metal i kirkens længdeakse. Bjælkerne er kantprofilerede og støttes ved væggen af svungne knægte.

Tårnet, der siden gennemgik de største forandringer, var i tre stokværk og i det ydre etageinddelt ved bæltegesims. Over klokkestokværket knejsede et tårninglensk spir med ottesidet pyramide og topkors, der korresponderede med en mindre, pyramidedækket skorsten over skibets østgavl.

Den store ombygning 1942, hvis mål først og fremmest var at forandre kirkens ydre, var grund-

læggende foranlediget af, at bygningen ved 50-års-jubilæet blev anset for at være utidssvarende. Ifølge sognets præst, Søren Jørgensen, der fik afgørende indflydelse på udformningen af projektet, var den endda næppe en rigtig kirke,¹⁸ og blev, efter Jørgensens idé og særligt for tårnets vedkommende, renoveret med inspiration fra kirken i Saint-Germain-des-Prés i Paris.¹⁹

Arbejderne omfattede en pudsning og hvidtning af alle facader, opmuring af støttepiller ved skibet (af 'fuldbrændte, flammede sten'), herunder to ved vestvæggen i det indre, indsættelse af nye vinduer i korpolygonen samt stavværk i skibets vinduer, fornyelse og forhøjelse af korets og skibets gavle og tagværker (jf. ndf.) samt udskiftning af skiferbelægningen med tegltag. Herudover blev i det indre tårnrummets bjælkeloft befriet for puds.²⁰

Størst var forandringen som nævnt dog af tårnet, der blev forhøjet og forsynet med kraftige støttepiller på hjørnerne og et firsidet pyramidetag. Det rejser sig nu i fem stokværk, hvoraf underetagen stadig udgør kirkens våbenhus, mens det andet stokværk har adgang til orgelpulpituret (s. 4394). Det nye klokkestokværk med rundbuede og falsede glamhuller, to i hvert verdenshjørne, har nærmest karakter af en lanterne med omløbende arkaderække på korte søjler og hjørnesøjlebundter med baser, kapitæler og kragbånd, jf. det førnævnte, parisiske forbillede.

Reparationer og vedligeholdelser. 1891 var der mellem skib og tårn en revne, der formentlig var årsag til en sætningsskade i muren.²¹

En *istandsættelse* 1910, hvorunder gavlkamrene blev forsynet med zinkindskud (arkitekt Robert V. Schmidt, Kolding), var foranlediget af indtrængende fugt i skibets hjørner.²²

1935 blev kirkens vægge, på grund af fugtighed, asfalteret og pudset til vinduernes underkant samt nyt gulv anlagt i skibet (jf. ndf.). Desuden anlagdes en ny prædikestolstrappe og en tømur omkring varmeapparatet, alt i teglsten i munkestensformat.

2000 gennemførtes en større renovering af kirkerummet (arkitekt Knud Erik Lauridsen, Fredericia), hvorunder bl.a. loftet blev brunbejdet, og bjælkerne fik en lysere kantprofil. Arbejderne blev siden udvidet til tagværk og tagbeklædning,

idet dele af tårnets og skibets tag blev beskadiget under stormen 3. dec. 1999.²³

Gulve. Gulvbelægningen i kor, skib og våbenhus er fra 2000 og består af kvadratiske, kulbrændte og gulnuancerede gulvtegl, diagonalt lagt med mønster og kantbort af gråblå sten (jf. fig. 12) Motivet blev valgt som forenkling af den oprindelige belægning med sammenflettet mønster. 1905 blev trægulvet ferniseret to gange,²⁴ og 1935 blev skibets gulv fornyet.¹³

Fig. 6. Ydre set fra vest. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The exterior seen from the west.*

Fig. 7-8. Glasmalerier 1933, i koret (s. 4385). Nord og syd. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Stained glass images, 1933, in the chancel.

Vinduer. Ved ombygningen 1942 indsattes stavværk i vinduerne, og de gamle blyindfattede ruder genanvendtes sammen med 'originalt, lyst antikglas'.²⁵

Tagværker. Korets og skibets tagkonstruktioner – begge åstagværker – samt tårnspir og klokkestol er fra 1942, hvor det eksisterende tagværk blev genopbygget og forhøjet med nyt fyrre- eller grantømmer, hvor det gamle ikke kunne genanvendes. De 19 spærfag over skibet er rejst uafhængigt af loftets 13 bindbjælker, dog således at de fem hovedspærfag med konger, hviler på bjælker.²⁶

Tagbeklædning. De røde vingetegl er fra 2000, hvor et nyt tag blev oplagt efter det forgangne års stormskader (jf. ovf.). 1898 var de skiferplader på 'kirkens gavle', der faldt ned, hver gang det stormede, blevet genoplagt.²⁰

Opvarmning m.m. Kirken er siden 1988 tilkoblet fjernvarmenettet, og 2014 blev der etableret et udluftningssystem med rørføring over loftet.²²

†*Opvarmning.* En 'stor magasinovn' i skibet er nævnt 1892, hvor den også blev repareret.¹¹ En skærm blev opsat 1917,¹¹ og 1919 blev 'et nyt' installeret.²⁷ En *kalorifer* i skibets nordøsthjørne blev anskaffet 1946 (C. M. Hess, Vejle) og 1966 udskiftet med et oliefyret *vandvarmeanlæg*.¹³ 1967 var den gamle kulkælder, der anvendtes til opbevaring, meget fugtig, hvorfor drænrør ønskedes nedlagt.¹³

Elektricitet/Belysning. Kirken fik elektrisk lys 1920.²⁸

Vindfløj. Vindfløjen over tårnet er i ældste udformning fra 1942, hvor den over jernstangen bestod af kobberhylster med kugle, kryds og vindfløj af kobber.²⁴ Fløjen, der blev fornyet 2000, bærer Christian X's monogram og årstallet 1942.¹³

Fig. 9-10. Glasmalerier 1933, i koret (s. 4385). Sydøst og nordøst. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Stained glass images, 1933, in the chancel.*

GLASMALERIER

1933 (fig. 7-10), fremstillet i Sydtykland efter tegning af Johan Thomas Skovgaard (jf. altertavle, s. 4386) og muliggjort ved indsamlede midler.²⁹ De fire rundbuede vinduer er af vandrette jernbånd hvert inddelt i fire billedfelter med glasmosaikker i stærke farver på en mørkeblå baggrund, nord- og sydvinduerne desuden med en gul kantbort. Glas-komponenterne, der indfattes af smalle blysproser, er i udformningen nøje tilpasset de figurative fremstillinger. Ruderne blev af sikkerhedshensyn afmonteret og opmagasineret i årene 1942-45. Reparationer og forstærkninger udførtes 2001, hvor også de ydre beskyttelsesvinduer blev opsat, og 2004 blev det nordre atter repareret efter et hærværk.³⁰

Motiverne, der viser scener fra Jesu liv, læses først i nord, derefter syd, sydøst og nordøst.

Førstnævnte (fig. 7) viser fra oven, i to felter, *Bebudelsen* og herunder *Fødslen* samt *Englen og hyrderne på marken*. I syd (fig. 8) ses nedefra *Flugten til Egypten*, *Jesu som 12-årig i Templet*, *Dåben* og øverst *Helligåndsduen*. I det sydøstre vindue (fig. 9) *Jesu indtog i Jerusalem*, *Nadveren* – dog kun med 11 disciple – samt *Jesu bøn i Getsemane* og disciplenes søvn samme sted. Det sidste vindue (fig. 10) viser *Korsegangen*, *Korsfæstelsen* og *Genopstandelsen*.

†KALKMALERI

En kalkmalet dekoration omkring korbuens åbning, som Johan Thomas Skovgaard blev bedt om at udføre 1931, og hvoraf kun et forstudie tilsyneladende er bevaret, blev på et ukendt tidspunkt kalket over.³¹

Fig. 11. Indre set mod øst. Ældre foto, i NM. – *The interior looking east.*

INVENTAR

Fra kirkens indvielse er bevaret et alterbord, Peter Nicolaj Möllers (†) altermaleri forestillende *Jesus på Søen*, et altersæt samt et dåbsfad. Endvidere blev et korbuekrucifiks fra o. 1275–1300 opsat i kirken ved dens indvielse. Dette stammer utvivlsomt fra en anden kirke, måske Eltang eller Sdr. Vilstrup, som Nørre Bjert blev opført for at supplere. I 1920'erne blev anskaffet nye lysekroner samt et kirkeskib bygget og skænket af skipper Martin Schmidt.

Fra 1930 blev inventarets hovedstykker løbende fornyet. Denne proces indledtes med anskaffelsen af en ny altertavle med maleri af Johan Thomas Skovgaard og forestillende *Himmelfarten*, hvorefter en klokke blev skænket 1932 til minde om Preben Charles Bille-Brahe-Selby. Alterskranken er fra 1934, og året efter skænkede guldsmed Hans Hansen kirken et altersæt med tilhørende oblatæske, alterkande og alterstager. Stolestaderne er tegnet af Johan Th. Skovgaard 1937 og prædikestolen fra 1939 af Sigurd Forchhammer. På samme tid, i 1936 og 1944, skænkede ægteparret Niels Petersen og Magda Kristina Rasmine, f. Rasmussen, kirkeskibene nr. 2 og 3. 1946 erhvervedes et relief af *Korsnedtagelsen* udført af Aksel Theilmann, der også 1952 leverede en granitdøbefont. Såvel pengeblokken

som salmenummertavlerne er fra 1972, mens præstetrækketavlen blev anskaffet 1989. Kortæppet er vævet 1995 af Annemette Beck.

Kirken er senest underlagt en hovedstandsættelse 2000–01 efter tegninger af arkitekt Knud Erik Lauridsen, Fredericia.¹⁵ På dette tidspunkt blev inventaret bemalt i den nuværende kolorit domineret af mørkeblåt med accenter i dodenkop. Indtil da havde det hovedsagelig stået i blank eg; altertavlen dog i forgyldning.

Alterbordet (jf. fig. 12), 1889, 247×75 cm, 105 cm højt. Frontpanelet har fem fyldinger, mere specifikt to kvadratiske mellem tre højrektangulære, mens de slanke sidepaneler udgøres af blot en enkelt fylding. Bordet er opstillet 92 cm fra korets østvæg og står i en brunviolet farve med forgyldte profiler. Det stod tidligere i brun bemaling.³²

Altertavle (fig. 13), 1929–30, tegnet af Johan Thomas Skovgaard med ramme skåret af Ole Skovgaard. Johan Thomas Skovgaards maleri forestiller *Himmelfarten* og er signeret »JTS1930«. I billedets øvre del ses Kristus svævende foran en guldgrund. Han har kort lyst hår samt skæg og er

Fig. 12. Indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The interior looking east.*

iklædt en blå kjortel med en gul kappe udover. Under ham knæler disciplene og Maria bedende i en cirkel, alle med blikket rettet mod Kristus og iklædt ensfarvede kapper i stærke farver. Bag dem ses i venstre side to engle i hvide kjortler, og ligesom hos billedets øvrige figurer er deres hoveder omkranset af en guldglorie; Kristi glorie er fremhævet med stråler. Landskabet er skildret som en ensfarvet, grøn flade med træbevoksede bakkekanter mod billedets sider. Rammen er rigt udskåret som stiliserede krabbeblade med firkanterede hjørnefelter, hvori evangelisternes symbolvæsener ses holdende hver et evangelium; foroven Mattæus' engel og Johannes' ørn, forneden Markus' løve og Lukas' okse. Det lave postament er udformet som en arkade af fem rundbuer. Rammen er helt forgyldt med evangelistvæsenerne i broget bemaling og blå bund i postamentets arkader. På bagsiden af rammen er i relief anført: »1929/ Skaaret/ af/ Ole/ Skovgaard«.

Maleriets komposition er baseret på Himmelfartfremstillingen på topfeltet af Jacopo di Ciones

altertavle til San Pier Maggiore, Firenze, fra 1370–71.³³ Skovgaard har fastholdt Kristi positur, placeringen af disciplene i en cirkel samt deres klæders farver, englenes plads i billedets venstre side og de to træbevoksede bakkekanter i baggrunden. Middelalderinteressen, den geometrisk forenklede naturalisme og den lyse, farvestærke kolorit er karakteristisk for den grundtvigianske 'Skovgaardstil', hans far og onkel, Joakim og Niels Skovgaard, udviklede. Johan Thomas Skovgaard selv var en særdeles aktiv eksponent for denne og udførte talrige altertavler og glas- samt freskemalerier til danske kirker i årene omkring Nørre Bjert-altertavlens udførelse (jf. glasmalerier s. 4385).

Altartavlen blev konserveret 1995,³⁴ og maleriet er efterfølgende blevet rensat 2016, mens rammens oprindelige slagmetalforgyldning blev erstattet af ægte forgyldning 2017.³⁵

†*Altartavle*, 1889. En enkel, rundbuet rammekonstruktion, hvori var indsat et (†)altermaleri (fig. 11) forestillende *Jesus på Søen* og malet af Peter Nicolaj Møller. Jesus ses stående i hvide

klæder på Genesaret Sø. Under hans fødder er vandet roligt, mens det i øvrigt er ganske oprørt under den mørke uvejrshimmel. Jesu hoved lyser op og omgives af en glorie. Han udfører en magtfuld, pegende gestus mod himmelen, idet han kigger nedad mod Peter, der med et skræmt udtryk i ansigtet er sunket halvt ned under vandet og nu rækker armene op mod Jesus i håb om frelse. Bag dem ses disciplene i båden.

Fortællingen om Jesus og Peter på Genesaret Sø blev brugt første gang som emne for en dansk altertavle 1869, da både Anton Dorph og August Thomsen fortolkede det.³⁶ Peter Nicolaj Møllers komposition tager tydeligt udgangspunkt i førstnævntes billede, ikke blot i Nørre Bjert-versionen, men også i Vester Nebel Kirkes (Bjert Hrd.) samtidige version og i de to replikker, han siden udførte til Løsning Gamle Kirke (1891, s. 1744)

Fig. 13. Johan Thomas og Ole Skovgaards altertavle 1929-30 (s. 4386). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Johan Thomas and Ole Skovgaard's altarpiece, 1929-30.*

Fig. 14. Altersæt nr. 2, udført 1935 af Hans Hansens Guldsmedje, Kolding (s. 4389). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Altar set, made in 1935 by Hans Hansens Guldsmedje, Kolding.*

og Lemvig Valgmenighedskirke (1899, *DK Ringkøbing* 420). At emnet blev taget op i tidens kirkekunst afspejler givetvis, at det kan forstås som et billede på, at tvivl og tro går hånd i hånd og nødvendiggør den troendes stadige omvendelse; en nødvendighed navnlig Indre Mission italesatte på den tid. Nørre Bjert havde dog hverken stærk tilknytning til Indre Mission eller grundtvigianismen, da kirken blev bygget.³⁷

Peter Nicolaj Møller havde 1887 tilbudt at male et alterbillede til halv pris af det normale og på den måde støtte planerne om at bygge kirken.³⁸ Dette er muligvis en del af forklaringen på, at han valgte at udføre en mindre tidskrævende replik af Vester Nebels alterbillede i stedet for at udarbejde en helt ny komposition.³⁹ Altertavlen var 1962 opsat i ligkapellet, men er ikke længere til stede ved kirken.⁴⁰

Altersæt. 1) 1889. *Kalken* er 20 cm høj, har en flad, cirkulær fod, et skaft, der er drevet stejlt op mod et skarpt, fladovalt led med perlestav, og et højt bæger med tilspidsende bund, på hvis side er indgraveret et kors med trepasender. Under foden

er den stemplet med Simon Groths guardejnmærke, Københavns bymærke for 1889 og tilsyneladende et månedsmærke for marts. Den tilhørende *disk* måler 14 cm i diameter og har et indgraveret hjulkors på fanen. Den er stemplet som kalken.

2) (Fig. 14), 1935, udført af Karl Gustav Hansen for Hans Hansens Guldsmedje, Kolding. *Kalken* er 25 cm høj, har cirkulær fod med to aftrapninger, et skaft med korsformet snit. Fodens fire stænger er ført op i flade, korsformede arme, der holder det pokalformede bæger. Under foden er der stemplet et mestermærke, et ovalt årstalsmærke (»Anno/ 1935«) og et tilsvarende lødighedsmærke (»925S«) samt »Denmark«. Den tilhørende *disk* er 18 cm i diameter og har et kors i højt relief i den flade bund. Under bunden er der stempler som på kalken. Hans Hansen udførte sættet sammen med oblatæske, alterkanden og alterstagerne til Verdensudstillingen 1935 i Bruxelles. To år senere skænkede han genstandene til kirken.⁴¹

Et sygesæt blev anskaffet 1994.¹³

Oblatæske (fig. 15), 1935, udført af Hans Hansen. Den cylindriske æske er 16,5 cm i diameter og 4

Fig. 15. Alterudstyr udført 1935 af Hans Hansens Guldsmedje, Kolding: alterstager, oblatæske og alterkande (s. 4389–90). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Altar equipment made in 1935 by Hans Hansens Guldsmedje, Kolding: altar candlesticks, wafer box and altar jug.

cm høj. Låget er fladt med en profil langs kanten, og det har et centralt placeret, højt kors, og der er skåret en dyb, centreret rille i både stamme og korsarme. Under bunden er æsken stemplet som altersæt nr. 2. Skænket kirken 1937 (jf. ovf.).

Alterkande (fig. 15), udført 1935 af Hans Hansen (jf. altersæt nr. 2). Den er 23 cm høj med et kugleformet korpus på en lav, cirkulær fod i to afsæt. Halsen er cylindrisk med en trekantet hældetud, og hanken er udført af flade sølvstænger, der udgør et kors med en $\frac{3}{4}$ -cirkel fra venstre korsarm til højre side af stammen. Under bunden er den stemplet som sættets øvrige dele. Skænket kirken 1937 (jf. ovf.).

Alterstager (fig. 15), udført 1935, af Hans Hansen (jf. altersæt nr. 2). De blot 13 cm høje stager har en fod udformet som en bred skive, skaftet er cylindrisk og tjener samtidig som lyseskål, idet lysene skal nedsættes i disse. Siderne er delt i fire sektioner af triglyffer; den ene af disse sektioner rummer et reliefkors. Under bunden er der stempler som sættets øvrige dele.

Syvstage, o. 1900, med ottekantet, kuplet fod og rombeformede arme, der tredeles af skarpe led. Opstillet i våbenhuset.

†*Messehagler*. 1) 1937,⁴² syet af 'sognets damer'.⁴³ En 'folderig' hagel, der på ryggen havde et gaffelkors af grøn silke med 18 små Jerusalem-kors broderet på. 2) 1980, gul med kors, Jesus-monogram og guldbroderi, anskaffet fra Dansk Paramenthandel, København.¹³

Kortæppe, vævet 1995 af Annemette Beck. Det cirkulære tæppe har mørkeblå bund, hvorpå tynde linjer af lyseblåt etablerer et sildebensmønster, der deles på midten af en rosa bjælke. †*Kortæppe*, 1930'erne. Tegnet af Johan Th. Skovgaard og udført af 'sognets damer'.⁴⁴

Altersranken (jf. fig. 13), 1934,⁴⁵ er trekvart-cirkulær med en mørklakeret håndliste båret af ti snoede og forgyldte balustre. Knæfaldet er gråmalet og polstret med uld i mørk blommefarve; sidstnævnte erstattede et blåt stof.³¹

†*Altersranke*, 1899. En halvcirkulær skranke i nygotisk udformning med cylindriske balustre, der havde kugleformet midtled. Skranken, der kan anes på ældre fotografier (jf. fig. 11), blev tilsyneladende kasseret ved kirkens modernisering 1930.

Døbefont (fig. 19), 1952, hugget i rødlistret granit af Aksel Theilmann. Den 90 cm høje font har fod formet som en glat, omvendt terningka-

Fig. 16–18. Relieffer på døbefontens kumme. Vinranke. Kors. Laurbærkrans (s. 4390). Foto Arnold Mikkelsen 2023.
– *Reliefs on the basin of the baptismal font. Vine, cross and laurel wreath.*

pitæl med en smal vulst som overgang til kummen. Denne er 83 cm i diameter og hugget med blot en lille fordybning til et fad. På siderne er fire relieffer forestillende en laurbærkrans, et kors med et klæde hængende over tværmene, en Helligåndsdue i mandelglorie og endelig en vinranke. Theilmann har udført talrige kirkearbejder i navnlig træ (se også s. 4395). Han har dog også 1944 udført en granitdøbefont til Jesu Hjerter Kirke, København.

(†) *Døbefont*, af fyr, 85 cm høj, med kvadratisk, profileret base, ottekantet sokkel og kvadratisk, flad kumme. Efter anskaffelsen af den nuværende granitfont blev den gamle træfont omdannet til pengeblok ved tilføjelse af et låg med pengerille.

Dåbsfad (fig. 20), 1889, af messing; 63 cm i diameter. I fadets bund er indgraveret et kors med trepasender på en baggrund af vinranker. Fanen er dekoreret af et indgraveret ornament af slyngede krabbeblade indrammet af profillister. På fanen er stemplet: »W. Steinfath, Kolding 3/10 1889«.

Dåbskande (fig. 21), anskaffet 1954.⁴⁶ Den 33 cm høje messingkande er urneformet med en høj, cylindrisk fod, der er udkraget forneden. På korpus er indgraveret et anker mellem to fisk, og den høje hals smalner til mod midten og har en kraftig hældetud. Låget er konisk med korsformet greb. Under bunden er den stemplet »HI«. Kanden skal være anskaffet af sognepræst Søren Jørgensen i Benediktinerklosteret Maria Laach nær Koblenz, Tyskland. † *Dåbskande*, anskaffet 1922.¹³

Korbuekrucifiks (fig. 22), o. 1275/1300. Den 110 cm høje Kristusfigur er skildret hængende på korset i strakte, let skrånende arme med udstrakte fingre, mens fødderne er overlægtes og fæstnet med samme nagle; tærne peger alle nedad. Det knejsende hoved er nu kronet af en flettet tornekrone, der utvivlsomt er sekundær; oprindeligt har Kristus givetvis båret en egentlig krone. Hans skæg er kortklippet, og to hårløkker hviler på

Fig. 19. Døbefont, hugget 1952 af Aksel Theilmann (s. 4390). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Baptismal font, carved in 1952 by Aksel Theilmann.*

Fig. 20. Dåbsfad, 1889 (s. 4391). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Baptismal dish, 1889.*

skuldrene. Kroppen er spinkel og rank med forenklet antydning af brystmuskulatur og ribben, mens maven er aftegnet som to parallelle, rundbuede linjer over navlen. Lændeklædet når ned til knæene og er bundet ved Kristi højre hofte. Korset er sekundært, formentlig fra 1700-tallet, måler 137×104 cm; 2,5 cm tykt. Det er udført af to enkle planker med en udsavet skriftrulle monteret tværs over stammens øvre ende.

Krucifikset står i en nyere bemaling med rødlig karnation, mørkebrunt hår, skæg samt tornekrone og vinrødt lændeklæde. Øjnene er malet som lukkede, og der er tilføjet blodstænk fra stigmata. Korset er mørkebrunt og skriftrullen blågrøn med guldbogstaver. Krucifikset blev 1994-95 konserveret såvel strukturelt som farvemæssigt, og de ældre jernnagler blev erstattet af egetræsnagler.⁴⁷

Skildringen af Kristus som død og tydeligt præget af lidelserne, men dog med rank krop og hovedet hævet viser, at det er udført i overgangen mellem den romanske skildring af Kristus som triumferende Hersker på korset og gotikkens fokus på Jesu lidelsesfulde offersoning af arvesynden; en datering til det sene 1200-tal synes derfor rimelig. Opsat på triumfvæggens nordre del.

Prædikestol (fig. 23), udført 1939 af Sigurd Forchhammer i samarbejde med Gunnar Biilmann Pe-

tersen. Prædikestolen er i tre fag og udført som en rammekonstruktion i et enkelt, historicistisk udtryk. Frontfaget er tværrektangulært med pilasterlignende rammeværk om en fylding med relief af *Hyrderne Tilbedelse*. Dette viser Maria iklædt lang, blå kjole og hvidt hovedlin, siddende i billedets midte, kærligt kiggende på det nøgne Jesusbarn, hun præsenterer hyrderne for. Barnet rækker ud i retning af en ung hyrde iklædt grøn kjortel, der knæler bedende med sine får ved siden af sig. Bag Maria er en ældre hyrde med vandrestav ved at knæle. Han er iklædt en grøn kappe over sin brune kjortel, mens de fire stående personer i baggrunden – herunder Josef, der støtter en økse – er iklædt overvejende brunlige klæder. Billedrummet styrkes således af koloritten, idet de tre figurer i grønt omkranser Maria på en baggrund af brunt. De to smalle sidefag har riflede fyldinger, der alluderer til gotiske foldeværksfyldinger. Kurven stod oprindeligt i blank eg, men fik 2001 en bemaling med blå

Fig. 21. Dåbskande, 1954 (s. 4391). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Baptismal jug, 1954.*

Fig. 22. Korbuekrucifiks, o. 1275/1300 (s. 4391). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Rood, c. 1275/1300.*

og vinrødt rammeværk ved konservator Jens Johansen, der også tilførte relieffet den nævnte brogede bemaling; farvelaget blev opfrisket 2016.⁴⁸ Opgangen er fra 1936 og opmuret i koret af gule teglsten.¹³ Der er adgang til stolen igennem en rundbuet åbning gennem triumfinuren.

Sigurd Forchhammer har også udført relieffer til Bredballe Kirkes prædikestol fra 1935 (s. 2030) og skar samme år en krucifiksgruppe til Øster Snede Kirkes altertavle (s. 2058) samt arbejdede som skulpturkonservator med talrige kirkeprojekter.

†*Prædikestol* (jf. fig. 11), 1899. Kurv af fem slanke fag med højrektangulære fyldinger, smal frise og en fladbuet underbaldakin mod bærestolpen.

Stolestader (jf. fig. 12), 1937, tegnet af Johan Th. Skovgaard.⁴⁹ De brede, blot 94 cm høje gavle er rektangulære og prydet af en rundbuet fylding, hvori der også er indrettet et udtrækssæde. Ryglænet er svagt skrånende og udført med tre tværrektangulære fyldinger. Stolene er opstillet i rækker af 12 stader mod såvel syd som nord. De stod i blank eg frem til renovationen 2000, da de blev malet blå med dodenkop fylding på gavlen.³¹

Fig. 23. Prædikestol, 1939, udført af Gunnar Biilmann Petersen (s. 4392). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Pulpit, 1939, made by Gunnar Biilmann Petersen.*

†*Stolestader* (jf. fig. 11), 1899. Kirkens oprindelige stolestader var udført af fyr og havde slanke gavle med arkade i højt relief under et trekantet topstykke. Stolene blev kasseret ved istandsættelsen 1940, idet de var angrebet af svamp.

Seks *løse stole*, 1986,⁵⁰ af eg med flætsæde, designet af Børge Mogensen ('Shakerstolen', model J39) er opstillet i kor og skib.

Pengeblok, 1972,¹³ 89 cm høj base med kvadratisk kasse, 39×39 cm, med smalt møntindkast. Hængslet låg. Står i brun bemaling. Opsat ved kirkedøren. Frem til anskaffelsen benyttedes (†)døbefonten (jf. ovf.) som pengeblok.

To *pengebøsser*, 1940(?), af gråmalet træ, 26×18 cm og 12 cm dybe, med et reliefkors på fronten og møntindkast på oversiden er opsat i skibets vestende ved tårndøren.

Dørfløje. Kirkens indgangsdør blev udskiftet 1998.¹³

Orgel (fig. 24) 1997, med 14 stemmer, 2 manualer og pedal. Bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby og Horsens. Disposition:

Hovedværk: Principal 8', Rørfløjte 8', Oktav 4', Gedaktfløjte 4', Nasat $2\frac{2}{3}'$, Oktav 2', Mixtur III. Svelleværk: Spidsgamba 8', Gedakt 8', Fløjte 4', Tværfløjte 2', Dulcian 8'. Tremulant. Pedal: Subbas 16', Oktav 8'. Manualomfang: C-g³, pedalomfang C-f¹. Koblinger: I+II, P+I, P+II. På pulpitur i vest med østvendt facade og spillebord. Hovedværket er placeret i pulpiturets brøstning (som et rygpositiv) mens pedal, svelleværk og spillebord er opstillet på pulpiturgulvet op ad vestvæggen. Orglet er tegnet af arkitekterne Birch & Svenning.

†*Orgel* 1) o. 1915, med seks stemmer. Dispositionen indeholdt Gedakt 8', Salicional 8', Vox Celeste 8', Fløjte 4' samt to uidentificerede registre mere. Oktavkobling, 1 kollektiv, kalkantklokke.⁵¹ Bygget af Horsens Orgelbyggeri v. M. Sørensen. Opstillet på pulpitur i vest.

**Orgel* 1965, med seks stemmer, ét manual og pedal. Bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby og Horsens. 1997 flyttet til Færøerne, Skopun Kirke.⁵²

Salmenummertavler (jf. fig. 24), 1972.¹³ Fire tavler til hængenumbre, 95×50 cm. Sortmalede med en enkel, grå ramme. Opsat i skibet. Fire ældre (†)*salmenummertavler*, 1930'erne,⁴² til hængenumbre, 93×50 cm, er hensat på loftet.

†*Salmenummertavler*, 1912.¹¹ De ældste salmenummertavler var højrektangulære med et lidt slankere, rundbuet topstykke og udført til skyde-numre. De var opsat på hver side af triumfbuen (fig. 11).

Præsterækketavle, 1989,⁵³ 151×89 cm af blank eg. Indskriften er malet i sort antikva under en overskrift i versaler: »Præster ved Nr. Bjært Kirke«. Opsat på tårnummets nordvæg.

Relieffer. 1) O. 1954, forestillende en alterkalk, en opslået bibel med bogstaverne Alfa og Omega samt en hyrdestav. Relieffet er en kopi efter et i Maria Laach-klostret (se også dåbskande, s. 4391), og formentlig anskaffet omtrent samtidig med dåbskanden (s.d.) og opsat på korets væg til

minde om en af sognets beboere.⁴² Nu hensat på tårnloftet.

2) (Fig. 30), 1946, skåret af Aksel Theilmann. Det 200 cm høje relief er udført af eg og viser Johannes(?) og Maria Magdalene, der nænsomt støtter Kristi afsjælede legeme, mens en lidt ældre mand, enten Josef af Arimatea eller Nikodemus, er ved at fjerne den nagle, der endnu fæstner Kristi venstre hånd til korset. Til venstre i reliefet står Maria med tildækket hoved og ansigtet sørgmodigt bukket ned mod Kristi højre hånd, som hun holder om smed snippen af sin kappe. På relieffets kraftige base er med reliefversaler anført: »Da Kristus kom som ypperstepræst/ gik han hverken af blod ved bukke eller kalve/ men ved eget blod een gang ind i hellig-/ dommen og fandt os en evig forløsning« (Heb. 9,11-12). Relieffet blev opsat på nordre del af triumfvæggen, men har siden istandsættelsen 2000-01 været hensat på tårnloftet.

Fig. 24. Indre set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *The interior looking west.*

Fig. 25–26. Kirkeskibe. 25. Nr. 1, bygget af skipper Martin Schmidt 1922 (s. 4396). 26. Nr. 2, 'Duen', bygget af sømand Niels Petersen 1936 (s. 4397). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Votive ships*. 25. No. 1, made by skipper Martin Schmidt in 1922. 26. No. 2, 'Duen' (the Dove), made by sailor Niels Petersen, 1936.

Lysekroner (jf. fig. 24), anskaffet 1921.⁵⁴ Tre store kroner med otte s-svungne arme, der har delfinformede midtled samt engle i det indre slyng. Armene er monteret i det nederste af skaftets fem kugleled, og under dette er en midtdelt hængeskugle med knop. På den ene er med skriveskrift

indgraveret på kuglen: »I Taknemmelighed for Sønderjyllands Genforening med Moderlandet 1921«. Ophængt i skibet over stolestaderne.

2) O. 1925/50, en mindre krone med 2x6 s-svungne arme i et profileret skaft. Hængeskuglens nedre halvdel er konveks og munder ud i en knop med tre led. Opsat østligst over de søndre stolestader.

3) O. 1925/50, en 32 cm høj krone med fem s-svungne arme monteret i et profileret skaft med hængeskugle er opsat i tårnrummet.

†*Lysekroner*. 1889, to lysekroner, muligvis til petroleum, med skærm af matteret glas og prydet af små, nedhængende glasprismer. Kronerne blev antagelig udskiftet ved kirkens restauration 1940.

14 *lamper* (jf. fig. 24), 2000(?), af messing med skærm af matteret glas er opsat i kor og skib.

Kirkeskibe. 1) (Fig. 25), 1922, en unavngiven bark, bygget og skænket af skipper Martin Schmidt.⁵⁵ Sortnalet skrog med hvidt kanonbælte og kobberbronzeret under vandlinjen. På agterspejlet

Fig. 27. Kirkeskib nr. 3, 'Freden', bygget af sømand Niels Petersen 1944 (s. 4397). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Votive ship* no. 3, 'Freden' (Peace), made by sailor Niels Petersen, 1944.

Fig. 28-29. Klokker. 28. Nr. 1, støbt 1932 på Jysk Jernstøberi, Brønderslev (s. 4397). 29. Nr. 2, støbt 1958 på De Smithske Jernstøberier, Aalborg (s. 4397). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – Bells. 28. No. 1, cast in 1932 by Jysk Jernstøberi, Brønderslev. 29. No. 2, cast in 1958 by De Smithske Jernstøberier, Aalborg.

er et guldmalet groteskerelief af en uniformeret mand. Ophængt over de nordre stolestader i skibets vestende.

2) (Fig. 26), 1936, en tremastet fuldrigger ved navn 'Duen', bygget og skænket af sømand Niels Petersen og hustru Magda Kristine Rasmussen, f. Rasmussen.⁵² Det tremastede skib står med sortmalet skrog, hvid lønning samt hvidt kanonbælte; under vandlinjen er skroget kobberbronzeret. På agterspejlet er navnet anført med guldversaler i en dekorativt snirklet ramme. Fra den midterste mast blæser et blå flag med hvid due mod agter(!). Ophængt over de nordre stolestader i skibets østende.

3) (Fig. 27), 1944, en tremastet fuldrigger navngivet 'Freden', der ligesom nr. 2 er bygget og skænket af sømand Niels Petersen og hustru Magda Kristine Rasmussen, f. Rasmussen.⁵² Skroget er grønmalet over vandlinjen, og på skibets side er med lysegule versaler anført »Freden Danmark«; under vandlinjen er det kobberbronzeret. Ophængt over søndre stolestader vestligt i skibet.

Klokker. 1) (Fig. 28), 1932, støbt af Jysk Jernstøberi, Brønderslev, 116 cm i diameter. Om halsen løber versalindskriften: »Gjort af Jysk Jernstøberi Brønderslev. Skænket Nørre Bjært Kirke anno 1932 til minde om Preben Charles baron Bille Brahe Selby«. På legemet er et relief af Christian X's kronede monogram og på modsatte side indskriften: »Jeg kalder levende – begræder døde« under jernstøberiets medaljon. Ophængt i en vuggebom i søndre side af tårnets klokkestokværk.

2) (Fig. 29), 1958, støbt på De Smithske Jernstøberier, Aalborg, 91 cm i diameter. Klokken er glat bortset fra en versalindskrift midt på legemet: »Verdens frelser – frels os« og jernstøberiets medaljon. Ophængt i en vuggebom i klokkestokværkets nordside.

†*Klokker*, 1889. To stålklokker, hvoraf den lille 1932 blev erstattet af klokke nr. 1 1932 og derefter via Santalmissionen skænket til en kirke i Indien.⁵⁶

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier eller utrykte kilder og litteratur anvendt i beskrivelsen af Nørre Bjert Kirke. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser anvendt i Vejle Amt i almindelighed jf. også s. 56–62. Henvisninger til *Danmarks Kirker*, Kbh. 1933–, er angivet som *DK*, efterfulgt af betegnelsen på det pågældende amt; referencer inden for Vejle Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. Rigsarkivet, Viborg (RAV). *Ribe bispearkiv*. Kirkeregnskab for Brusk Herred 1909–22 (*Bispeark*. Rgsk. for Brusk Hrd.). – Brusk-Nørre Tyrstrups Herreders Provsti. *Kirkelige sager 1901–13* (*Provstiark*. Kirkelige sager). – *Eltang-Sdr. Vilstrup pastorat*. Registratur over embedsbreve m.m. 1770–1845 (*Pastoratsark*. Registratur over embedsbreve); Liber Daticus 1889–1958 (*Pastoratsark*. Liber daticus).

KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprotokol 1904–66, 1967–88, 1988–2001 (*Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.); Synsprotokol 1918–24 (*Menighedsrådsark*. Synsprot.); Opførelse af kapel m.m. 1929–30, (*Menighedsrådsark*. Kapel); Baggrundsmateriale til bog osv. (*Menighedsrådsark*. Baggrundsmat.)

Det Kgl. Bygningsinspektors arkiv. Nørre Bjert Kirke. Nationalmuseet (NM). *Håndskrifter. Indberetninger*. Birgitte Larsen og Pernille Bronée 1995 (krucifiks); Diederichsen og Jan Castella 1995 (altertavle); Jens Johansen 2000 (inventar); Elise Jens Johansen 2016 (altertavle) Jens Johansen 2017 (altertavle).

Tegninger. Nationalmuseet (NM). Birch & Svenning 1994 (plan, kopi); Knud Erik Lauridsen 2000 (gulvplan, loftsplan, længdesnit, kopier).

Den kgl. Bygningsinspektør. Birch & Svenning 1995 (plan, pulpitur).

Kolding Stadsarkiv. H. Lønborg-Jensen 1942 (forslag til ombygning, kopier).

KØS – museum for kunst i det offentlige rum. Johan Thomas Skovgaard 1934 (forarbejder til div. udsmykninger).

Litteratur. Erling Andersen, *‘Ved allehaande Kneb og Rænker’*. En historie om Nørre Bjert kirke og sogn, Kolding 1995; H. P. Berthelsen, *Eltang, Nr. Bjært og S. Vilstrup Sogne*, Kolding 1955. Søren Jørgensen, »Nr. Bjært Kirkes Ombygning«, *Haderslev Stifts Aarbog* 1947, 31 ff.

Historisk indledning og kirkens omgivelser ved David Burmeister, bygning ved Anders C. Christensen, inventar og gravminder ved David Burmeister, heraf dog orgler ved Kristian Lumholdt. Arkivalielæsning ved Kristoffer Edelgaard Christensen og Bjørn Westerbeek Dahl m.fl. Engelsk oversættelse ved Patrick Marsden og korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet september 2024.

¹ Erling Andersen, *‘Ved allehaande Kneb og Rænker’* – en historie om Nørre Bjert kirke og sogn, Kolding 1995, 14–18.

² Andersen 1995 (note 1), 36.

³ Andersen 1995 (note 1), 55–58.

⁴ Andersen 1995 (note 1), 61 ff.

⁵ KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot. samt *Menighedsrådsark*. Synsprot.

⁶ Andersen 1995 (note 1), 85–86.

⁷ Andersen 1995 (note 1), 90.

⁸ Baggrunden for, at kirken blev bygget i Nørre Bjert, er afdækket af Andersen 1995 (note 1).

⁹ RAV. *Provstiark*. Kirkelige sager.

¹⁰ RAV. *Bispeark*. Rgsk. for Brusk Hrd; KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

¹¹ *Det Kgl. Bygningsinspektors arkiv*. Nørre Bjert Kirke.

¹² RAV. *Bispeark*. Rgsk. for Brusk Hrd.

¹³ KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot. Arbejdet frem mod etableringen af menigheds huset stod på 1985–92.

¹⁴ KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

¹⁵ Jf. luftfoto af Sylvest Jensen 1953 (<https://www.kb.dk/danmarksetfraluftten/images/luftfo/2011/maj/luftfoto/object1751432>; besøgt 30. maj 2024). Jf. Allan Tønnesen, *Frederik den fjerdes rytterskoler*, Syddansk Universitetsforlag 2023, 286.

¹⁶ KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot. samt *Menighedsrådsark*. Kapel.

¹⁷ Jf. Andersen 1995 (note 1), 113.

¹⁸ Andersen 1995 (note 1), 91 f.

¹⁹ Dertil kom, at tårnet, der var anlagt med et fundament på blot 67 cm's dybde, hældede, hvorfor et nyt fundament med en dybde på 1,5 m under alle omstændigheder måtte støbes.

²⁰ KS. *Menighedsrådsark*. Kapel.; jf. også Søren Jørgensen, »Nr. Bjært Kirkes Ombygning«, *Haderslev Stifts Aarbog* 1947, 36.

²¹ RAV. *Pastoratsark*. Liber Daticus.

²² RAV. *Pastoratsark*. Liber Daticus; *Pastoratsark*. Registratur over embedsbreve.

²³ NM. *ATA*. Korrespondance.

²⁴ RAV. *Bispeark*. Rgsk. For Brusk Hrd.

²⁵ KS. *Menighedsrådsark*. Kapel.

²⁶ For en nærmere beskrivelse af tagværkets fornyelse, se KS. *Menighedsrådsark*. Kapel.

²⁷ KS. *Menighedsrådsark*. Synsprot.

²⁸ Andersen 1995 (note 1), 96.

²⁹ Andersen 1995 (note 1), 116; jf. KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot. Endelig godkendelse til indsættelse af vinduerne forelå dog først 1935, jf. NM. *ATA*. Korrespondance. Johan Thomas Skovgaards lange række af kirkeudsmykninger, hvoraf glasmalerierne repræsenterede den betydeligste indsats, omfattede tillige kalkmalede dekorationer, jf. f.eks. Jelling Kirke (s. 3071). Forstudier til glasmalerierne i Nørre Bjert findes i *KØS – museum for kunst i det offentlige rum*.

³⁰ KS. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; jf. også NM. *ATA*. Korrespondance.

Fig. 30. Relief af Korsnedtagelsen, skåret 1946, af Aksel Theilmann (s. 4395). Foto Arnold Mikkelsen 2023. – *Relief of the Descent from the Cross, carved in 1946, by Aksel Theilmann.*

³¹ Andersen 1995 (note 1), 115. Et forstudie til kalkmaleriet findes i *KØS – museum for kunst i det offentlige rum*.

³² NM. ATA. Indb. ved Jens Johansen 2000.

³³ Jf. Andersen 1995 (note 1), 114. Jacopo di Ciones maleri blev sammen med hovedparten af altertavlens malerier erhvervet 1857 af National Gallery, London, inv.nr. NG577. Se Jørgensen 1947 (note 20), 32–33.

³⁴ NM. ATA. Indb. ved Elise Diederichsen og Jan Castella 1995.

³⁵ NM. ATA. Indb. ved Jens Johansen 2016 og 2017.

³⁶ Anton Dorph malede 1869 *Jesus på Søen* til Øster Skerninge Kirke (DK Svendborg, 1980) og August Thomsen til Gosmer Kirke (DK Århus, 2767). Dorph

malede yderligere syv altermalerier med emnet, den sidste i 1902.

³⁷ Andersen 1995 (note 1), 33–35 redegør for, at kirkens sognepræst ved maleriets anskaffelse, H.V. Rosenstand, var grundtvigianer og ret forbeholden over for Indre Mission, samt at sognet som sådan ikke kom under nævneværdig påvirkning af nogen af disse to kirkelige floje. Dette taler imod at se et konkret vækkelsesgrundlag bag anskaffelsen af billedet.

³⁸ Andersen 1995 (note 1), 46–47.

³⁹ Den samtidige kirkekunstner Anton Dorph benyttede et sådant princip til prissætning af sine altertavler, se: David Burmeister og Martin Wangsgaard Jørgensen, »Omvendelsens billeder«, *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2015, 232.

⁴⁰ Altermaleriet er ifølge en oplysning fra kirkens personale deponeret på et museum, men figurerer ikke i Kulturministeriets database over de danske museers samlinger, Museernes Samlinger.

⁴¹ KS. Menighedsrådsark. Forhandlingsprot.; Jørgensen 1947 (note 20), 34.

⁴² KS. Menighedsrådsark. Baggrundsmat.

⁴³ Jørgensen 1947 (note 20), 35.

⁴⁴ Jørgensen 1947 (note 20), 34–35.

⁴⁵ KS. Menighedsrådsark. Baggrundsmat.; Menighedsrådsark. Forhandlingsprot. (under 1933).

⁴⁶ Andersen 1995 (note 1), 123.

⁴⁷ KS. Menighedsrådsark. Forhandlingsprot; NM. ATA. Indb. ved Birgitte Larsen og Pernille Bronée 1995.

⁴⁸ NM. ATA. Indb. ved Jens Johansen 2000 og 2016.

⁴⁹ Jf. KS. Menighedsrådsark. Forhandlingsprot. (under 1935); Jørgensen 1947 (note 20), 35.

⁵⁰ KS. Menighedsrådsark. Forhandlingsprot. (omtalt som 'Børge Mogensen's Kirkestol').

⁵¹ Optegnet efter spillebordsrester 1973. Den Danske Orgelregistrant.

⁵² Yderlige oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistrant.

⁵³ KS. Menighedsrådsark. Forhandlingsprot. (besluttet 1987, leveret 9. maj 1989).

⁵⁴ Kronerne ses ikke på det fotografi, der blev taget af kirken i pastor H.V. Rosenstands embedsperiode (1889–1904), men var anskaffet, da kirken blev fotograferet 10. november 1926, se fotografier i Kolding Stadsarkiv (fotonr. B30292 og B19316). Andersen 1995 (note 1), 96 anfører, at lysekronerne blev erhvervet, da man installerede elektrisk lys 1920.

⁵⁵ Henning Thalund, *Kirkeskibe i Haderslev Stift*, Haderslev 1999, 62.

⁵⁶ Jørgensen 1947 (note 20), 36.

NØRRE BJERT CHURCH

The desire to build a church at Nørre Bjert arose c. 1880, but was due to a problem that the parish church in Eltang had struggled with since the 17th century: the parish was very large and the populations of Strandhuse and Nørre Bjert were up to 7 km away from the church. The negotiations relating to the construction continued until 1889, when the foundation stone was finally laid, and on 17 November in the same year the church was consecrated. Nørre Bjert grew considerably in the following years, and as early as in the 1890s, the idea emerged of establishing Nørre Bjert as an independent parish. However, it was only given the status of a church district in 1913, and it was not until 14 June 1924 that Nørre Bjert was separated as an independent parish.

The church was erected on the northern edge of the village, on the north side of Nørre Bjertvej, and is mostly surrounded by fields. As a result of the rapid population increase in the early 20th century, houses were built alongside the road on both sides of the church. A large area of detached houses has been built to the northwest of the church, which now occupies a quite central location in the village. The church is located on the northern edge of the parish, which is partly because, when it was erected, the village had a higher status and better economic resources than Strandhuse. Strategic considerations in the large Sdr. Vilstrup-Eltang parish partly influenced the decision.

Building. Nørre Bjert Church, which was consecrated on 17 November 1889, was erected based upon a design by architect Johan Christian Fussing, Kolding, who in the same period built the nearby churches at Jordrup, Grene and Verst. In contrast to these, which were all erected after the demolition of a medieval predecessor, Nørre Bjert was a new building in a churchyard that was specially selected for the purpose.

The building's present appearance is, however, the result of a thorough restoration in 1942 by architect Harald Lønborg-Jensen, in which especially the exterior was altered. Before the rebuilding, the church resembled a Neo-Romanesque red stone building that was typical of the time, with unpainted walls and a slate roof (fig. 5). It consisted, and still consists of, a chancel with a three-sided east end, as well as a nave and west tower, the latter with a porch in the bottom floor. A staircase to the upper storeys of the tower was placed on the north side, in the corner between the nave and tower (fig. 6). The tower was erected in three storeys and was crowned by a so-called 'tørninglensk' spire with pointed gables facing in all directions.

During the major rebuilding in 1942, the church – especially the tower – was altered, inspired by the church in Saint-Germain-des-Prés in Paris. The work included plastering and whitewashing all the facades, walling up the supporting pillars of the nave and inserting new windows in the chancel, as well as adding bar tracery to the nave's windows. In addition, the gables and pitch of the roof of the chancel and nave were raised, the roof structures renewed and the slate covering replaced with a tile roof (figs 1, 3 and 6). The most significant alteration involved the tower, which was increased in height and equipped with sturdy supporting pillars in the corners and a four-sided pyramidal roof. It now has five floors, the uppermost consisting of an ornamental belfry with round-arched openings to the north, south, east and west.

Stained glass. The church's stained glass paintings are from 1933 and were produced in South Germany based on designs by Johan Thomas Skovgaard (figs 7–10). The four round-arched windows consist of horizontal iron bands, each divided into four pictorial zones containing glass mosaics in bright colours. The motifs, depicting scenes from life of Jesus, should be viewed starting in the north, then the south, south-east and north-

east. The first shows from above, in two zones, *the Annunciation* and below this *the Birth of Jesus*, and *the Angel and the Annunciation to the Shepherds*. In the south, viewed from the bottom, are *the Flight into Egypt*, *Jesus at the age of 12 in the Temple*, *the Baptism* and at the top *the Dove of the Holy Ghost*. In the southeast window are *Jesus' Entry into Jerusalem*, *the Last Supper* – although with only 11 disciples – and *Jesus' Prayer in the Garden of Gethsemane* and *the Sleeping Disciples*. The last window shows *the Road to Calvary*, *the Crucifixion* and *the Resurrection*.

Furnishings. Items dating to the consecration of the church consist of a Communion table, Peter Nicolaj Møller's (†)altar painting depicting *Jesus Walking on Water*, an altar set and a baptismal dish. In addition, a rood from c. 1275–1300 (fig. 22) was placed in the church when it was consecrated. This undoubtedly originates from another church, perhaps Eltang or Sdr. Vilstrup, which Nørre Bjert was erected to supplement. In the

1920s, new chandeliers were added, as well as a votive ship made and donated by skipper Martin Schmidt.

From 1930 onwards, the main furnishings were regularly renewed, first with the purchase of a new altarpiece with a painting by Johan Thomas Skovgaard (fig. 13). A bell was donated in 1932 in memory of Preben Charles Bille-Brahe-Selby (fig. 28). The altar rail is from 1934 (fig. 13) and the following year the goldsmith Hans Hansen donated an altar set with associated wafer box, altar jug and altar candlesticks to the church (figs 14–15). Like the altarpiece, the pews were designed by Johan Thomas Skovgaard in 1937 and the pulpit from 1939 by Sigurd Forchhammer (fig. 23). Around the same time, in 1936 and 1944, the married couple Niels Petersen and Magda Kristina Rasmine (born Rasmussen) donated votive ships numbers 2 and 3 (figs 26–27). In 1946, a relief was acquired of *the Descent from the Cross* by Aksel Theilmann (fig. 30), who also supplied a granite baptismal font in 1952.